Llên natur

Bwletin 136
Mehefin 2019

gan gynnwys Y Bwrdd Natur,
adnodd i athrawon a rhieni, ar y dudalen gefn

Bras y Cyrs, Cors Ddygai, Pentre Berw

25 Ebrill 2019 (10.30yb) **Keith Roberts**

Cysylltwch â ni trwy **llennatur@yahoo.co.uk**

Cyhoeddir Bwletin Llên Natur gan Gymdeithas Edward Llwyd

Mae elfennau o Brosiect Llên Natur ar Facebook a Wicipedia

2019 - blwyddyn dant y llew?

Dant y llew ! Rhes-y-Cae.

Alun Williams

Sgwn i be sy tu ol i gaeau o ddant y llew ‘plagus’ fel hyn? Pan mae o’n gyffredinol mae’n dueddol o fod ar ôl gwanwyn oer ond mae’n siwr bod ffactorau mwy lleol yn yr achos hwn.

Yn dwyn i gôf. O.M.Edwards yn sôn, yn un o'i lyfrau teithio diwedd y 19 ganrif, mor llwm oedd ardaloedd diwydianol Glannau Merswy o dyfiant gwyrdd ac mai'r unig flodyn a welsai yn ffynnu oedd dant y llew! Gyda chynifer ohonynt eleni, ac os oes coel ar ei enw traddodiadol, blodyn piso'n gwely yma a pissenlit yn Ffrainc, mi fydd ein gwelyau ni'n socian!!!!!! **Hefin Williams**

Cofio Liz Howe

CYMUNED Llên natur

Grŵp Llên Natur ar Facebook

Ymlysgydd o fri, mam, gwraig a chyfaill triw i Brosiect Llên Natur

Mwy am y llun clawr....

Bras y Cyrs....... Cors Ddygai, Pentre Berw. **Keith Roberts**

Limnaecia phragmitella cosmed hesg
eg cosmedau hesg Bulrush cosmet

Gwyfynod a Glöynnod Byw. Cymdeithas Edward Llwyd 2007

Nid yr hadau mae’n debyg sydd yn mynd a bryd y breisyn ar y clawr ond c’nonyn gwyfyn y **cosmed hesg** *Limnaecia phragmitella* yn llechu y tu fewn. Hwnnw sydd wedi creu y fath hafoc ar yr hadau cyn i’r aderyn gyrraedd. Darllenwch fwy: https://ukmoths.org.uk/species/limnaecia-phragmitella/

Dyma fap y pryf. O bosib y bydd hwn yn gofnod sgwar newydd (os caiff ei dderbyn gan Cofnod - ar sail yr ‘hafoc’). Beth am gynnig cyfeirnod grid (ee. SH34 67) Keith, cyn iddo fynd yn angof?

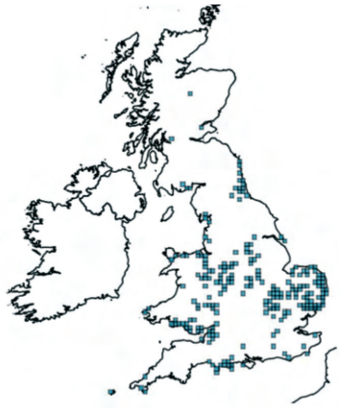

Dyma adeg y flwyddyn pan fydd pobl newydd orffen plethu gwrychoedd. Dyma esiampl dda yn ne swydd Derby.

Mae’r gwrych hwn wedi cael ei blethu yn y modd ‘Canolbarth Lloegr’ sy’n addas i wrthsefyll pwysau anifeiliaid mawr fel ceffylau a gwartheg. Trysor Prydain ydy’r amrywiaeth yn y ffordd mae gwrychoedd yn cael eu plethu’n draddodiadol mewn ardaloedd gwahanol. **Pa mor unigryw i Gymru a Lloegr yw plygu?**

Martin Coleman

Wedi bod allan yn gweithio yn Awstria (Klagenfurt a Bregenz) a Ffrainc (Aix en Provence) a cherdded cryn dipyn o gefn gwlad yno a sylwi ar ddim gwrychoedd wedi eu plygu. Gweithio yn yr Alban ar hyn o bryd a heb weld dim arfer o blygu gwrychoedd yma chwaith. **Sion Goronwy**

Cloddiau pridd sy, gan fwyaf, yn Llydaw a bydd pobl yn tyfu banadl, eithin ac ati arnyn nhw. Heb weld yr un enghraifft o blygu perth yma. **Derec Stockley**

PLEACHING yn ardaloedd Saesneg llefydd fel Sir Frycheiniog

Beth am gofnodi engreifftiau lle bynnag y gwelch nhw?

Cysylltwch â Llên Natur : llennatur@yahoo.co.uk

Cofiwch : CYMUNED LLÊN NATUR (grŵp Llên Natur) ar Facebook

Pluen sgrech

Pluen sgrech y coed yn nghoed Nanhoron 22/4/19

Catherine Pritchard

Mi fydda pysgotwr sy'n arfer cawio (gwneud) ei blu sgota ei hun yn falch ohoni. Yn nabod rhai sy', os gwelan nhw gorff sgrech ar y ffordd, yn stopio a thorri'r adenydd i'r pwrpas hwnnw **Twm Elias**

Pa bryf fydd y bluen hon yn ei ddynwared bysgotwyr?

Rhesen wen y rhedyn

Gwaith Powdwr Penrhyn 22 Ebrill 2019 (chwith)

Dyma ffenogram o'r holl wyfynod rhesi gwyn y rhedyn a gafwyd mewn trapiau gan DB rhwng 1997

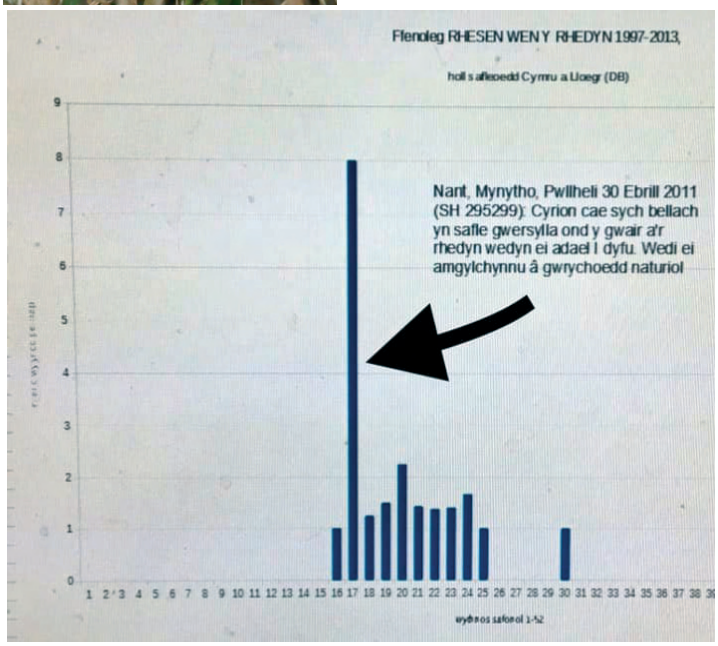

Dau wyfyn gwyrdd y gwanwyn

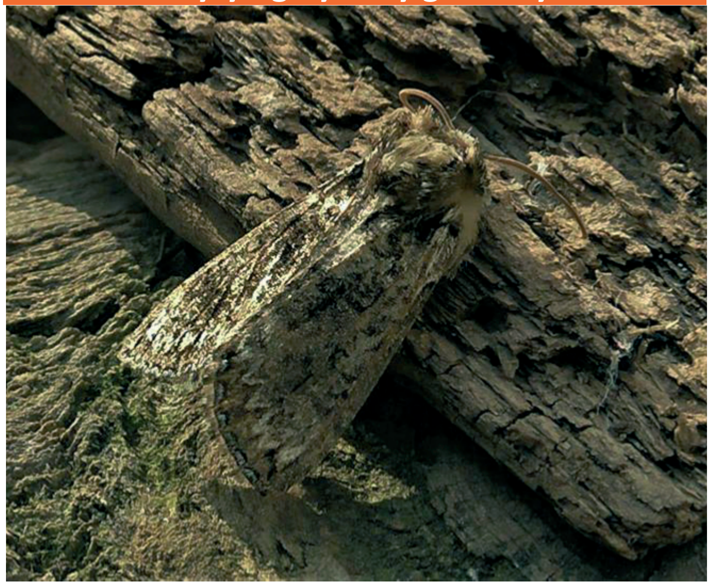

TANT SIRIOL *Polyploca ridens* o drap yn Rhyd Ddu

BRYCHAN COCHWYRDD *Chloroclysta siterata*

Bruce Hurst dynnodd y lluniau ac enwi'r gwyfynod

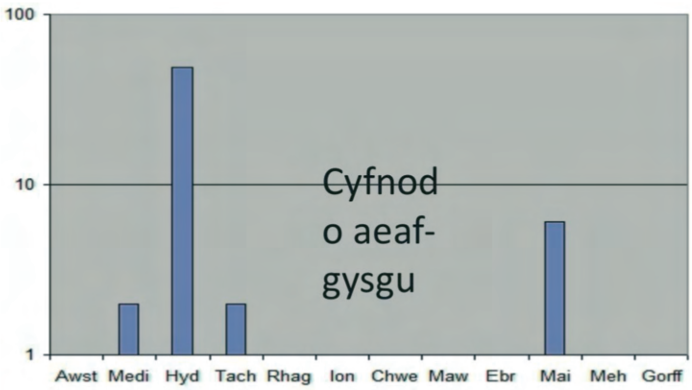

Dyma graff, ffenogram (logarithmig*), o drapiadau'r brychan cochwyrdd, data blynyddoedd 1996- 2015. Gwelfor ac Abergwyngregyn wedi eu cyfuno. Mae'n dangos y patrwm bywyd yn glir iawn, sef yr oedolyn yn ymddangos yn yr hydref, yn gaeaf-gysgu ac yn deffro ym mis Mai. Ar y cyfrif yma mae sbesimen Bruce (o Ryd Ddu, ac un gan DB yn Waunfawr) ar 22 Ebrill yn gynnar iawn.

*Pwrpas y raddfa logarithmig ydi dangos gwerthoedd mawr a bach yr un pryd heb I'r rhai bach gael eu 'boddi'.

Rhyfeddodau Stryd Fawr Bethesda

Beth oedd yn poeni'r hogia trwy'r ganrif ddiwethaf

Dipyn o fois.....

Ges i lwc enfawr yn tynnu'r llun yma! Weles i'r wennol-y-bondo yn dod tuag atai, un clic sydyn a dyma'r canlyniad. Wedi gwirioni!

Angharad Jones

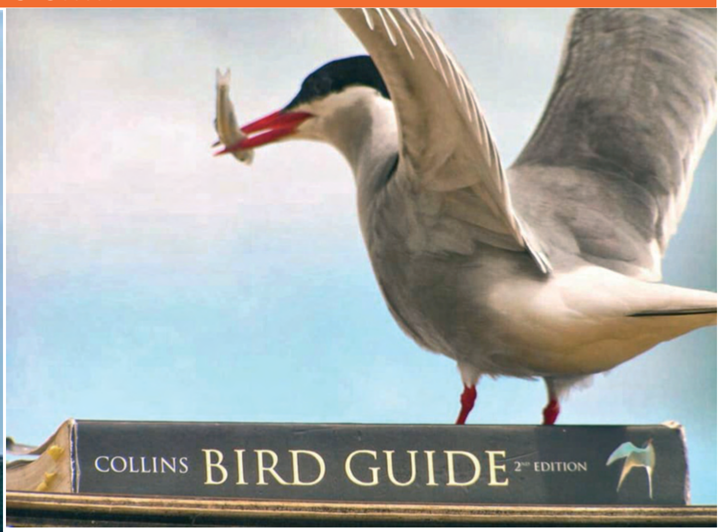

Dynishi hwn yn Ynysoedd y Moelrhoniaid (Skerries) rhyw 4/5 mlynedd yn ôl tra ddigon lwcus i ymweld efo Wil Williams a ciang y BTO (dwi'n meddwl, neu ella RSPB)

Gwenllian Williams

Y Gôg yn cael amser caled gan gorhedydd y waun (ansawdd gwael oherwydd pellter, golau a glaw!). Abergeirw

Un o gyfres
https://www.facebook.com/groups/671177946410845/search/?query=corhedydd&epa=SEARCH_BOX

Dyfodiad y gwanwyn

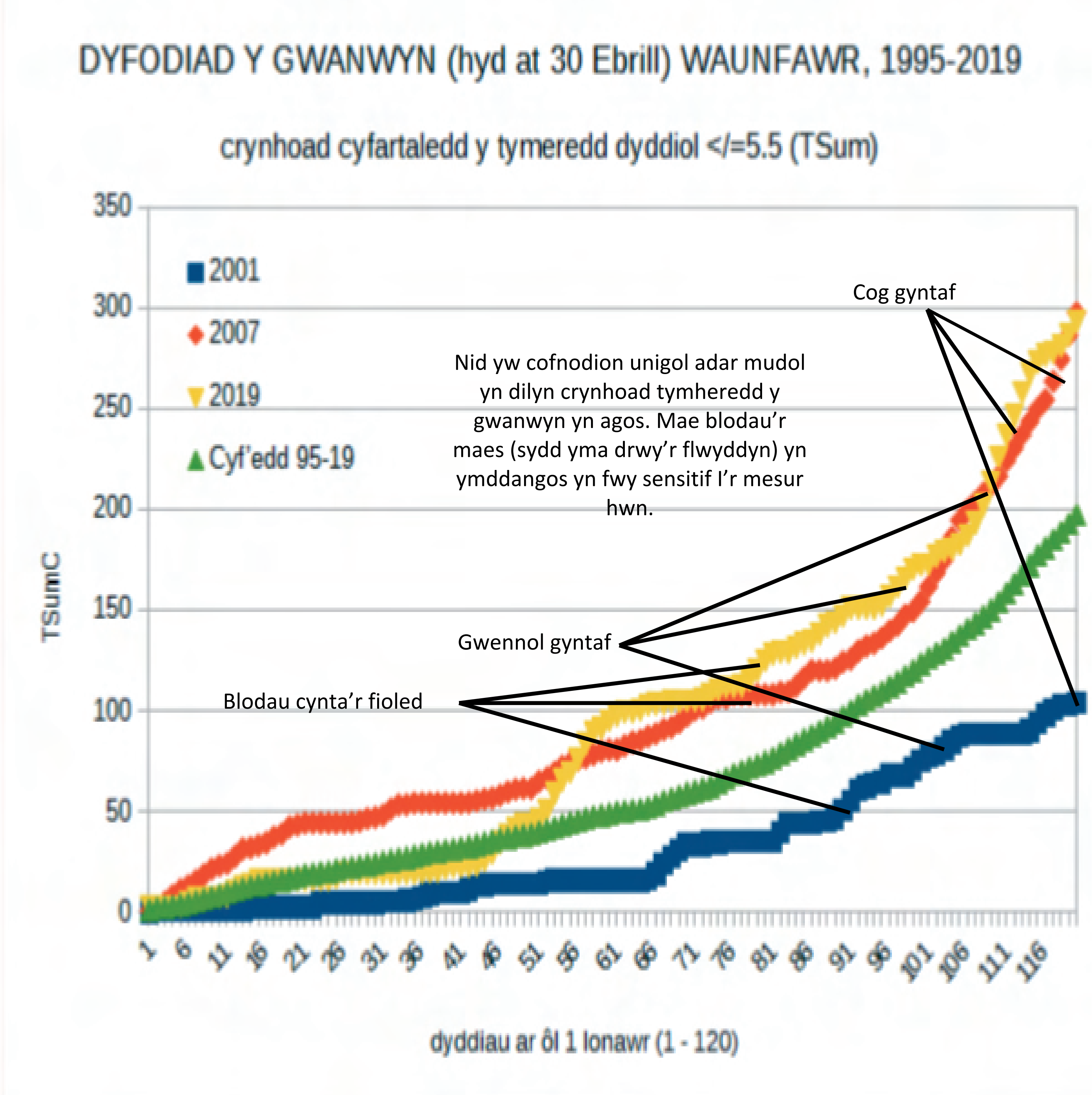

Erbyn hyn (ddiwedd Ebrill) mae 2007 (coch) bron wedi disodli 1998 (Bwletin 135) fel y gwanwyn mwyaf blaengar o'r gyfres o 14 mlwyddyn. Ond mae'r gwanwyn eleni (melyn) ar fin 'curo' hwnnw o fymryn fel y gwanwyn tynheraf. Mae 2001 (glas) hefyd wedi disodli 2010 fel y gwanwyn hwyaf ei ddatblygiad (Ionawr i Ebrill)

Oerfel Mai 2019

Roedd hi wedi rhewi ar fy mhlot i yn rhandir Cae Pawb, Porthmadog bora ma! Mai 11fed, 2019. **Elfyn Lewis**

Dyna oedd profiad sawl un y dyddiau hynny:

Mellt, tarannau a chenllysg yn Fflint 10.42 ddoe

Gwyn Williams

Poer y gog

POER Y GOG CYNTAF ym Morfa Dinlle bore ma (15 Mai). 17 Mai oedd poer cynharaf o gyfres rhyfeddol Joni Crowrach ym Mwlchtocyn yn 1932. Felly hwn ydy'r cofnod cynharaf eto.

Nanhoron (chwith, Catherine Pritchard) a Rhostryfan (Olwen Evans) yr un diwrnod.

Ffebrins môr

Cannoedd o beli bach tryloyw, fel marblis, ar hyd lan y môr Pwllheli heno. Ar hyd yml y lli i gyd

Marian Brosschot

Febren fôr?
https://en.m.wikipedia.org/wiki/Pleurobrachia_pileus

Briallen Yesenby

Dyma un o uchabwyntiau taith Cymdeithas Edward Llwyd yn ddiweddar I Ynysoedd Erch

Y Friallen Albanaidd yn ardal Yesenby yn Ynysoedd Erch. Mor fychan a thlws. **Carys Parry**

Briallen yr Alban (*Primula scotica*), blodyn bach hyfryd a gwydn iawn o ystyried ei fod yn byw ar ben clogwyni môr Yesanby, Ynysoedd Erch

Haf Meredydd

Endemig i'r Alban

Dyma ran o ddosbarthiad y blodyn dros y byd.

Os nad oeddech yn gwybod ystyr 'endemig' cynt rydych yn gwybod rwan!

Torchau môr

Mwclis (neu dorchau) môr *Euspira catena.* Nifer fawr iawn ohonynt ar draeth Morfa Bychan heddiw meddai **Tristian Evans**

Wyau molwsg nid anhebyg i'r falwen-dir gyffredin. Pan yn gweithio ar Morfa Harlech ym mae Tremadog yn y 1970au bum yn gyfarwydd iawn â rhain ar y penllanw. Mae Morfa Bychan yn agos iawn. Ni welais rhai ar unrhyw draethau eraill na chynt na chwedyn. DB **Dewch a'ch cofnodion...**

Buchod yn 'swatio'

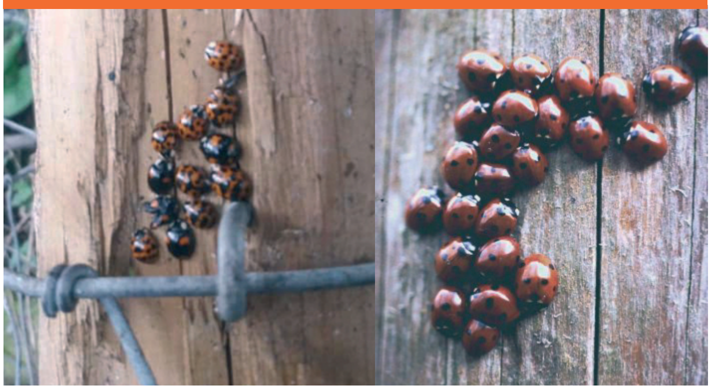

Chwith: buwch gota amryliw (*Harlequin*) yn hel at eu gilydd cyn y gaeaf? Ar bolyn giat wrth ochr cae ar ochr y ffordd A5104 rhwng Llandegla a Bryneglwys, 16 Medi 2018. **Bethan Beech**

De: buchod cwta 7-smotyn gefn gaeaf, Abergwyngregyn, Ionawr 1996 (Copi o hen sleid DB gyda'r capsiwn: "buwch goch gota Aber[gwyngregyn] Ion 1996" **DB**

Yn y flwyddyn 2004 gyrhaeddodd y fuwch gota amryliw Prydain am y tro cyntaf. Cafodd hwb mawr gan haf poeth 2018 - dim rhyfedd bod Bethan wedi cael y llun hwn. Tybed ai hon fydd y dyfodol - a'r fuwch 7-smotyn cyfarwydd yn diflannu?

Perlogion bach a mawr

Britheg berlog, *Boloria euphrosyne*, pearl-bordered fritillary Craig Adwy Wynt, Mai 6ed. “Digon lwcus i weld tua hanner dwsin ohonynt. Glöyn byw prin iawn i ni yng Nghymru ond gweddol gyffredin ar draws Ewrop.” **Alun Williams**

“Dyma’r **fritheg berlog fach.”** Gofynais i Alun esbonio sut mae gwahaniaethu rhwng y berlog a’r berlog fach. Dyma ddywedodd...

“Er bod y ddau gyda pherlau gwyn ar y tan adain, mae llawer mwy o baneli gwyn ar y fritheg berlog fach, mae lliw mwy euraidd ar y fritheg berlog a dim ond dau banel gwyn/arian ar y tan adain. Mae smotyn du ar banel siap pentagon ar y ddau bili pala ond mae y smotyn du llawer mwy ar y fritheg berlog fach. [nid yw’n hawdd esbonio heb ddefnyddio termau Lladin!] Mae’r gwahaniaethau yn amlwg yn y lluniau. Britheg berlog - diwedd Ebrill i ddiwedd Mehefin ac hefyd 'ail nythiad' weithiau ym mis Awst. Britheg berlog fach - canol Mai i ddechrau Gorffennaf, ac weithiau ym mis Awst.

Alun Williams

Tan ar y comin - tannau Mai

Tân wedi bod ar **Gomin Uwchgwyrfai** prynhawn yma. Wedi ei ddiffodd bellach diolch i waith chwim y frigad dân. Mae'n ymddangos bo'r gwaith torri gafodd ei wneud ar y comin rhai wythnosau yn ôl wedi creu 'fire breaks' effeithiol iawn neu fysa wedi bod yn llawer gwaeth. **Catrin Lliar Jones**

27/5/2017: **Clwt y Bont:** *50 firefighters tackle massive Gwynedd gorse fire through the night. Crews came from as far away as Rhyl to assist with the blaze at Clwt-y-Bont near Deiniolen North Wales Fire and Rescue Service were called at 10.49pm last night to what was initially reported as a minor gorse fire. However upon arrival the blaze had spread quickly and several more crews, including off-road vehicles, were sent to the scene.*
http://www.dailypost.co.uk/news/north-wales-news/50-firefighters-tackle-massive-gwynedd-13100921

Mewnfudwr arall yn setlo

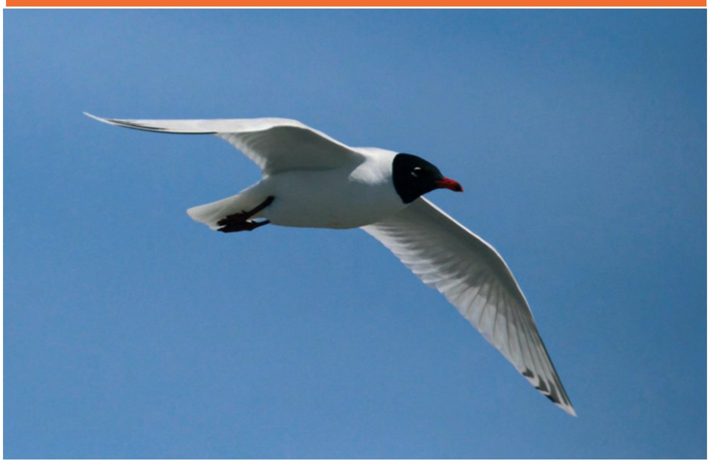

Llun lwcus, tynnu lluniau’r môr-wenoliaid ym Mae Cemlyn pan hedfanodd y wylan yma o flaen y lens. Gwylan Môr y Canoldir (ail flwyddyn): maent yn nythu ym Mae Cemlyn, Ynys Mon. **Alun Williams**

Dyma fanylion o'r we:
The range of the Mediterranean gull has expanded markedly over the last 50 years. The first breeding occurrence in Britain was in 1968, at Needs Ore Point (Hampshire). Thereafter, a pair bred at Dungeness (Kent), in 1979, increasing to two pairs by 1985. A site in north Kent was colonised in 1983, which later became established as one of the major colonies in England.

Also during this period, a handful of other breeding attempts were made, including pairings with black-headed gulls.

Gwylan benddu: a fyddai gwylan benfrown yn well enw? **Alun Williams 26/04/2011**

Cofiwch am wefan gyffrous www.llennatur.cymru

Tylluanod - R. Williams Parry

Y TRYDYDD PENNILL

Pan lithrai gloywddwr Glaslyn i'r gwyll fel cledd i'r wain...

...gloywddwr Glaslyn

Tir Ynysfor sydd ar y dde a Moel Ddu welir yn y cefndir.
Llun: Gwilym O. Evans

Llyn Glaslyn yw tarddle Afon Glaslyn cyn lllifo drwy Lynnoedd Gwynant a Dinas, heibio Beddgelert a Phont Aberglaslyn. Codwyd ffermdy gwreiddiol Ynysfor (a welir ar y dde) tua 1700. Ehangwyd yn ystod y bedwaredd ganrif ar bymtheg ac yna codwyd plasdy newydd tua diwedd y ganrif honno (isod). Wedyn, defnyddiwyd yr hen ffermdy ar gyfer y gweision a'r morwynion.

Yr Ynysfor gwreiddiol

.. rhwng briglas lwyni'r brain

Y Plas

Pan gochai pell ffenestri'r plas
Rhwng briglas lwyni'r brain,

Pan gaeai syrthni safnau'r cŵn,
Nosâi Ynysfor yn eu sŵn.

Ceir sôn mewn hen bennill arall am 'Ynysfor' ….
'Ceilog bach yr Wyddfa yn canu ar y bryn
Hwyaid Aberglaslyn yn nofio ar y llyn.
Gwydda' Hafodgregog yn gweiddi wich di wach
A milgwn Jones ***Ynysfor*** ar ôl y llwynog bach....'

Trydedd ymdriniaeth o waith y bardd, gan Gareth Pritchard